

3. Франко І. Поза межами можливого // Зібрання творів у 50 т. – Т. 45. – К.: Наукова думка, 1986. – С. 276-285.
4. Франко І. Одвертий лист до гал[ицької] української молодечі // Зібрання творів у 50 т. – Т. 45. – К.: Наук. думка, 1986. – С. 401-409.

**Скопцова О. А., Братчикова О. В., Маркова Т. Ю.,
Тютюко С. М., Возна Л. В.**

УДК 631:930.1

Етапи розвитку аграрно-правової науки України

У цій статті ми розглянули основні етапи розвитку права України. Аграрне право України знаходиться в стані становлення як самостійної і інтегрованої галузі національного права, якій властиві власний предмет, власні і частково інтегровані об'єкти, власні суб'єкти, методи, система. Важливим завданням є і наукове забезпечення підвищення ефективності переробки основних видів сільськогосподарської продукції, з тим, щоб в 2017 році Україну розглядали як експортера продукції переробної промисловості, а не тільки сільськогосподарської сировини.

Ключові слова: аграрне право, колгоспне право, суспільство, етап.

В данной статье мы рассмотрели основные этапы развития права Украины. Аграрное право Украины находится в состоянии становления как самостоятельной и интегрированной отрасли национального права, которой присущи собственный предмет, собственные и частично интегрированы объекты, собственные субъекты, методы, система. Важной задачей является и научное обеспечение повышения эффективности переработки основных видов сельскохозяйственной продукции, с тем, чтобы в 2017 году Украину рассматривали как экспортера продукции перерабатывающей промышленности, а не только сельскохозяйственного сырья.

Ключевые слова: аграрное право, колхозное право, общество, этап.

In this article we considered the basic stages of development of right for Ukraine. An agrarian right for Ukraine is in a state of becoming as independent and integrated field of national law, inherent that own object, own and objects, own subjects, methods, system, are partly integrated. An important task is the scientific providing of increase of efficiency of processing of basic types of agricultural produce, with that in 2017 Ukraine was examined as an exporter of products of processing industry, rather than just agricultural raw material.

Keywords: agrarian law, collective right society stage.

Вже з 30-х років і до 90-х двадцятого століття єдиною комплексною галуззю права, яка обслуговувала громадські стосунки в сільському господарстві колишнього СРСР, у тому числі і в УРСР, було колгоспне право, котре стосувалося тільки одного суб'єкта громадських стосунків - колгоспів, що було обумовлено наявністю самостійної колгоспно-кооперативної форми власності і адміністративними методами керівництва господарськими процесами на селі.

При переході до ринкової економіки в Україні виникла потреба в розробці й здійсненні великої сукупності правових, організаційних,

економічних, наукових, соціальних та інших заходів з метою забезпечення такого розвитку аграрної сфери економіки, який би повністю відповідав потребам країни, забезпечував її продовольчу безпеку.

В цей час реальною необхідністю стали аграрні перетворення, які потребували перетворення відповідного правового забезпечення, нормативного регулювання у сфері суспільних відносин, пов'язаних з виробництвом, переробкою і реалізацією сільськогосподарської продукції. Здійснення аграрної політики, а також аграрної і земельної реформ в Україні є необхідним і важливим фактором в установленні економічного порядку в суспільстві. Тому виникла потреба в перегляді і удосконаленні права та законодавства України в цілому і аграрного зокрема.

Аграрне право порівняно нова галузь в системі права, яка об'єктивно сформувалася в 70-х роках минулого століття в результаті об'єднання в єдиний комплекс правових норм, що регулюють громадські стосунки в колгоспних сільськогосподарських підприємствах, інших сільськогосподарських виробничих структурах, що існували у той час. Об'єктом аграрних стосунків цих різних суб'єктів стала передусім їх сільськогосподарська виробнича діяльність.

Процес розвитку науки в напрямі «Колгоспне право СРСР» «Аграрне право України» особливо складний. Він почався ще в умовах колишнього СРСР в 60-70-х рр. і вже тоді характеризувався творчим науковим підходом до оцінки громадських стосунків у сфері сільського господарства (згодом агропромислового комплексу), їх критичним аналізом і визначенням перспективи. Власну наукову позицію по вказаних явищах завжди мали українські учені: В. З. Янчук, Н. І. Титова, В. І. Семчик та ін. При цьому досить вагомою була їх позиція відносно ролі законодавчої бази для становлення (замість Колгоспного права) нової широкої комплексної спеціалізованої галузі аграрного права.

Дослідження в області колгоспного і земельного права створили наукову базу для розробки теорії аграрного законодавства і однойменної правової галузі, її окремих правових інститутів. Витоки аграрно-правової науки беруть свій початок ще в наукових працях фахівців в області колгоспного, земельного права, виходили і світ задовго до виникнення цієї науки.

У кінці 70-х на початку 80-х років ученими-юристами колишнього СРСР було розроблено значну кількість робіт,

присвячених теоретичним проблемам аграрного права, його предмета, методу, а також аграрному законодавству як основі формування відповідної галузі права.

Початок 80-х рр. в УРСР позначився розширенням аграрно-правових наукових досліджень, усебічним обґрунтуванням правових інститутів аграрного права. Так, нині досить активно аналізуються проблеми аграрного законодавства і аграрного права (Н. И. Титова, Ц. В. Бичкова, В. С. Шелесту) правового регулювання громадських стосунків в умовах АПК (Ю. С. Шемшученко, В. И. Семчик, В. К. Попов, Ц. В. Бичкова) сільськогосподарської кооперації (В. И. Семчик, В. К. Попов, Ц. В. Бичкова, З.А. Павлович) майнових стосунків в сільському господарстві (В. И. Семчик) договірних стосунків аграрних суб'єктів (В. К. Попов, Ц. В. Бичкова, В. В. Долежан) державного управління АПК (В. С. Шелесту, З. А. Павлович), питання охорони земель сільськогосподарського призначення (В. Я. Янчук, Д. А. Суржан) охорони довкілля в сільському господарстві (Ю. С. Шемшученко, В. Л. Мунтян, В. И. Андрейцев, В. К. Попов).

З 1982 р. у вищих навчальних закладах введено курс «Сільськогосподарське право» (нині – «Аграрне право»). У 1985 р. в Москві видано перший підручник по цій навчальній дисципліні. Це зіграло важливу роль у формуванні комплексних систематизованих знань у студентів юристів, у свою чергу, позитивно позначилося на подальшому розвитку аграрно-правової науки. Українські вчені-юристи (В. З. Янчук, В. С. Шелест, В. В. Долежан) взяли активну участь в обговоренні цього підручника, продемонструвавши творчий підхід до своєї роботи.

Ми можемо відокремити в процесі становлення і розвитку науки аграрного права України відповідно до предмета її дослідження в конкретних історичних умовах і виділити 4 основні етапи:

- перший кінець 60-х початок 70-х рр. становлення аграрно-правової науки характеризується аналізом переважно загальнотеоретичних проблем сільськогосподарського права;
- другий початок 70-х початок 80-х рр. розвитку української науки сільськогосподарського (аграрного) права супроводжується дослідженням теоретичних проблем аграрного законодавства, розробкою перших аграрно-правових інститутів
- третій - початок 80-х початок 90-х рр. активного розвитку української науки аграрного права і формування його як цілісної комплексної системи наукових знань - характеризується розширенням

предмета аграрно-правової науки, поглибленням загальнотеоретичних її розробок, обґрунтуванням багатьох правових інститутів аграрного права в умовах агропромислового комплексу;

• четвертий початок 90-х років до цього дня це період інтенсивного розвитку аграрно-правової науки на якісно новій основі. В умовах незалежної Української держави він відзначається розширенням аграрно-правової науки, її предмета завдяки виникненню принципово нових правових інститутів, розширенню кола аграрних суб'єктів у зв'язку з проведенням земельної і аграрної реформи, радикалізацією аграрного законодавства в умовах переходу до ринкової економіки.

Отже, становлення української аграрно-правової науки характеризується спадкоємністю, створенням наукової бази для розробки теорії аграрного законодавства України і відповідної галузі права, окремих аграрно-правових інститутів. Для цієї мети проведені наукові дослідження в області колгоспного і земельного права, які здійснювались задовго до виникнення науки сільськогосподарського (аграрного) права України. Адже ця галузь права покликана врегулювати пов'язані між собою земельні, майнові, господарські, трудові й організаційно-управлінські відносини, що складаються між суб'єктами в аграрному секторі, а також між юридичними і фізичними особами. Нормами аграрного права регламентується коло і зміст тих прав і обов'язків, що становлять правовий статус сільськогосподарських кооперативів, селянських (фермерських) господарств, акціонерних та інших господарських товариств, агрофірм та агрокомбінатів, орендних підприємств, членів цих формувань тощо.

Література

1. Земельний кодекс України. 2001.
2. Павлович З. А. Проблеми розвитку законодавства про агропромисловий комплекс України. Аграрне законодавство України. - К., 2008.
3. Цивільний кодекс України. – 2004.
4. Господарський кодекс України. – 2005.
5. Закон України "Про колективне сільськогосподарське підприємство". 14.02.2002 р.
6. Закон України "Про плату за землю". 10.04.2002 р.
7. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію". 17.11.2007 р.
8. Гайворонский В. М., Жушман В. П. Аграрне право України. – Х., 2006.
9. Льоховий А. А. Аграрне право України. Селянські господарства і оренда. - К., 2015.
10. Семчик В. І. Аграрне законодавство України: проблеми ефективності. – К., 1998.